

NOTISER

Thorsten Sandberg: *Svenska varumärken i hus och hem*. Historiska Media, Lund 2009. 190 s., ill. ISBN 978-91-85873-79-1.

Kanske har jag missat något centralt i läsningen av vetenskapsjournalisten Thorsten Sandbergs bok *Svenska varumärken i hus och hem*, men boken är trots sin ögonbedövande mångfald av illustrationer och tajt ackompanjerande texter tom. Den saknar narrativ, saknar intention både betraktad ur ett mer tillåtande journalistiskt perspektiv och sedd ur en stramare, och strävare akademisk läsning. Boken förefaller vara producerad för att vara en bok enbart i visuell mening. Det är inte en bok som berör, intresserar och väcker tankar, utan den är mer en bok som, ja, ett varumärke! *Svenska varumärken i hus och hem* ska konsumeras och bli liggande på soffbordet med syftet att någon middagsgäst ska ha något att förströ sig med när värdparet ordnar och donar i köket. Boken är ett exempel på litteratur som förströelse, något man bläddrar i eller håller i i väntan på vad som helst annat.

Men hur kan något så tråkigt och intetsägande väcka så starka känslor i anmeldaren? Vad är det med Sandbergs bok som provocerar? *Svenska varumärken i hus och hem* är förpackad på ett mycket tilltalande och intressant sätt. Boken är välarbetad som produkt med allt från sättning, bildbearbetning, omslag och papperskvalitet. Den liksom lovar så mycket, mycket mer än vad den sedan erbjuder. Jag tror vi har något väsentligt där: att boken, när man håller i den, väcker förhoppning om något intressant och spännande, och att den sedan faller tom och platt ner på soffbordet. Det är en bok skriven av en vetenskapsjournalist som tar sig an delar av svensk samtidshistoria med ambitionen att vara lättillgänglig och därmed sälja bra. Men tyvärr är boken så lättillgänglig att den framstår som helt meningslös betraktad ur ett perspektiv där ambitionen att generera kunskap beaktas.

Rikard Eriksson, Oslo/Ljungskile

Magnus Hendric Brummer: *Försök til et Svenskt Skogs- och Jagt-Lexicon* (ny utg.). 159 s., ill. ISBN 978-91-85205-95-0.

Axel Cnattingius: *Svenskt skogslexikon* (ny utg.). Per Eriksson (red.). 224 s., ill. ISBN 978-91-85205-96-7. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Stockholm 2010.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens enhet för de areella näringarnas historia (ANH) ger i bokserien Skogs- och lantbrukshistoriska meddelanden (SOL-MED) ut två äldre lexikon. Det ena är Magnus Hendric Brummers *Försök til et Svenskt Skogs- och Jagt-Lexicon*, som publicerades första gången 1789. Det andra är ett faksimil av *Svenskt skogslexikon* av Axel Cnattingius från 1894. Utgivningen av skogshistoriska källtexter är ett samarbete mellan Föreningen Skogen, Skogshistoriska sällskapet och Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. Utgivarna framhåller att skogshistoria är viktigt eftersom den produktion av skog som påbörjas idag skall avverkas om 75–100 år. Ofta är det nödvändigt att se bakåt för att ana framtiden.

I förordet till Brummers lexikon skriver Akademiens sekreterare och VD civiljägmästare Åke Barklund att den allmänna uppfattningen för 250 år sedan var att naturens roll var att exploateras till människornas nytta. Åke Barklund anser att Brummer ibland uppvisar en mycket modern inställning till hur skogen skulle skötas. Brummer hävdade långsiktighet och uppmärksammade den rådande skogsbristen. Innehållet i Brummers lexikon förebådar i viss mån Cnattingius lexikon vad det gäller skogsvårdens utveckling. Lexikonen visar också likheter med den dåtida misshushållningen av Sveriges skogar och hur skogarna missköts i dagens fattiga länder.

Magnus Hendric Brummer föddes 1735 i ett officershem i Nors socken i Värmland. Han blev student i Uppsala och 1755 volontär vid Västgöta kavalleriregemente. Under fälttåget i Pommern 1757–59 föll han av hästen och fick en skada i ljumsken, som ledde till en viss invaliditet. Efter en vistelse i fångenskap gifte han sig 1761 och tog avsked från armén, men pensionen

var för låg att kunna försörja sig på. Jägeristaten blev ofta en försörjningsmöjlighet för fattiga f.d. officerare. Brummer antogs 1774 som obetald överjägmästare i Halland och fick arrendera ett frälsehemman nära Falkenberg. 1787 begärde han avsked. Han avled vid 55 års ålder 1790.

Författaren Kerstin Ekman låter Brummer figurera i sin bok *Herrarna i skogen* (2007). Hennes uppsats i utgåvan av Brummers lexikon har titeln *Ensam, fattig och flitig*, vilket är en talande sammanfattning av Brummers liv. Han delade livssituationen med andra universitetsutbildade som satt på befattningar runt om i landet och strävade efter att bevara sina intellektuella intressen. Det är okänt vad Brummer studerade i Uppsala, men naturvetenskapen hade en storhetstid och flera forskare blev internationellt kända. Kerstin Ekman funderar över hur Brummer som jägmästare i Halland kunde utveckla sina bildningssträvanden och umgås med likasinnade.

Professorerna Roger Bergström och Kjell Danell undersöker innehåll och bakgrund i Brummers lexikon. Lexikonet är litet och som uppslagsord valde Brummer djur och växter som användes av människor. Brummers referensram var hans egna iakttagelser i Halland. Ett skäl till att skriva lexikonet var att förbättra de lägre jägeritjänstemännens kunskaper, men han var också väl medveten om sina egna och andra jägmästares bristande kunskaper. Brummers lexikon var ett mellanting mellan ordbok och handbok och mer praktiskt inriktat och anpassat för användarna än de samtida tyska akademiska verken.

Cnattingius liv skildras i en uppsats av ekonomhistorikern och bibliotekarien vid Akademien Per Eriksson. Axel Theodor Cnattingius levde 1839–97. Han skrev in sig vid Uppsala universitet 1860 och blev elev vid Skogsinstitutet 1863. Cnattingius var redaktör för *Tidskrift för skogshushållning* åren 1873–94 och för *Skogsvännen* åren 1876–94. Hans skogslexikon gick först som följetong i tidskriften och senare som bilaga. Genom Cnattingius får vi en detaljerad bild av det svenska skogsbruket, som under 1800-talet genomgick omfattande förändringar. *Tidskrift för skogshushållning* var ett viktigt forum för skogsskötselns och den nya vetenskapliga inriktningen. Den förändrade synen på skogen hörde samman med inrättandet av Statens skogsinstitut. Israel af Ström (1778–1856), som tog initiativet och var Skogsinstitutets första direktör, 1828–54, betonade att skog skall odlas som en åker för framtida generationer och vara avsedd för en marknad.

Uppsatserna om Brummer och Cnattingius ger viss

upplysning om hur yrket som jägmästare etablerades. Yrkets historia är bortglömd i forskningen skriver Per Eriksson. Staten och jägmästarna ansågs länge vara dåliga förvaltare av skogen. Allmogen var det stånd som var mest kritiskt, vilket Brummer sannolikt fick känna av under sin ämbetsutövning. Även de jägmästare som liksom Cnattingius fick utbildning vid Skogsinstitutet behövde stärka sin auktoritet. De saknade yrkestradition och hade i början svårt att hävda sig gentemot andra statliga tjänstemän.

I uppsatsen *Tre sekel, tre skogslexikon* har jägmästaren och journalisten Bengt Ek jämfört ”skogssvenskan” i Brummers, Cnattingius och föreningen Skogens *Skogsencyklopedi*, som publicerades 2000. Författaren anser att de tre lexikonerna på sitt sätt är aktuella för vår tids skogsintresserade personer. När de jämförs ser man att endast ett fåtal ämnen har försvunnit men fördelningen har ändrats. Cnattingius lexikon har inga uppgifter om jakt och viltvård, men däremot om skogens nytta för allmogens husbehov. Vår tids specialiserade skogsindustri blir allt mer separerad från själva skogsbruket. Nya termer bildas hela tiden men de omsätts också snabbare. Nya skogsbrukare ser nya användningsområden för skogen, för turism, rekreation och som kuliss för urbana aktiviteter. Klimatfrågan har medfört att skogarnas brukande hamnar i fokus och de andliga värdena blir allt betydelsefullare. Författaren ställer sig frågan vad som händer med terminologi och skogsvård när skogsproduktionen och världens ekonomiska centrum flyttar till andra världsdelar.

De tre lexikonens utgivare har alla hoppats på att nå den vanliga skogsägaren, men i själva verket har man oftast bara nått yrkesspecialisterna. När nu de båda äldre publiceras på nytt och *Skogsencyklopedin* publiceras på internet görs ett nytt försök att nå en bredare skogsintresserad allmänhet. Alla som vistas i eller lever av skogen bör kunna använda dessa tre lexikon som referenser och idégivare.

Göran Sjögård, Lund

Jonas M. Nordin: *Det medeltida Dalarna & Västmanland. En arkeologisk guidebok*. Historiska Media, Lund 2009. 255 s., ill. ISBN 978-91-85507-17-7.

Historiska Media har under några år gett ut arkeologiska guideböcker till olika landskap. Jonas M. Nordin har tagit sig an Dalarna och Västmanland. Upplägget är